

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-493-1-108>

**CURRENT DIRECTIONS FOR IMPROVING ADMINISTRATIVE
LAW REGULATION OF THE FUNCTIONING
OF THE BAR INSTITUTION IN UKRAINE, CONSIDERING THE
EXPERIENCE OF THE REPUBLIC OF LATVIA
AND OTHER EU MEMBER STATES**

**АКТУАЛЬНІ НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ
ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ В УКРАЇНІ
З УРАХУВАННЯМ ДОСВІДУ ЛАТВІЙСЬКІЙ РЕСПУБЛІКИ
ТА ІНШИХ КРАЇН-ЧЛЕНІВ ЄС**

Shyshlov V. A.

*External Postgraduate Student,
Scientific Institute of Public Law
Kyiv, Ukraine*

Шишлов В. А.

*здобувач
Науково-дослідний інститут
публічного права
м. Київ, Україна*

Вирішуючи питання про напрями удосконалення адміністративно-правового регулювання функціонування інституту адвокатури в Україні слід виходити з трьох принципів: захисту незалежності й конфіденційності адвокатської діяльності, підвищення професійної якості й доступності правової допомоги, а також забезпечення прозорого, підзвітного й ефективного самоврядування адвокатури.

Враховуючи позитивний досвід Латвії та інших країн ЄС у сфері адміністративно-правового регулювання адвокатської діяльності доцільно:

– по-перше, закріпити у законі удосконалені з урахуванням позитивного зарубіжного досвіду базові гарантії незалежності адвокатури – заборону втручання органів влади у професійну діяльність, спеціальний режим юридичної та фактичної недоторканності адвокатської таємниці і чіткі процесуальні запобіжники при доступі до матеріалів і приміщень адвоката; паралельно слід усунути фактичні прогалини, що створюють ризики тиску або порушення адвокатської таємниці на практиці, включно з чітким визначенням меж доступу правоохоронних органів і порядку оскарження таких дій (це відповідає стандартам Рекомендації Ради Європи щодо незалежності правничих професій та практиці ЄСПЛ щодо гарантій захисту прав адвокатів);

– по-друге, удосконалити модель професійного самоврядування (корпоративну роль колегії, ради адвокатів) як базову форму регулювання шляхом реформування механізму внутрішньої підзвітності та прозорості: гарантувати відкриті й конкурентні вибори органів самоврядування, обмежити одноосібну концентрацію повноважень, ввести незалежні аудити фінансів і публічні звіти про використання внесків, а також створити чіткі правила вирішення конфлікту інтересів; при цьому зберегти компетенцію професійної корпорації у питаннях допуску до професії, етики і дисципліни, адже саме самоорганізація є краще пристосованою до підтримки професійних стандартів (приклад латвійської Колегії є позитивним саме в контексті поєднання самоврядування й кодифікованої етики [1]);

– по-третє, реформувати систему допуску і підготовки: зберегти вимогу до належної юридичної освіти й практичного стажування, але підвищити якість та прозорість кваліфікаційного іспиту, посилити практичну підготовку (клінічна юридична практика, наставництво) і імплементувати обов'язкову (але гнучку) систему підвищення кваліфікації відповідно до рекомендацій CCBE (The Council of Bars and Law Societies of Europe) про безперервну юридичну освіту, одночасно розробивши механізм взаємного визнання кваліфікацій у межах ЄС та для іноземних адвокатів, як це відпрацьовано у Латвії та інших державах-членах ЄС;

– по-четверте, удосконалити механізм дисциплінарної відповідальності адвокатів шляхом імплементації системи стримувань і процесуальних гарантій: зберегти наявність дисциплінарних органів в рамках самоврядування, але реформувати процедури для забезпечення незалежного, оперативного і справедливого розгляду скарг (чіткі строки, мотивація рішень, публічні висновки, право на ефективний судовий захист та механізми запобігання зловживанням скаргами для тиску на адвоката);

– по-п'яте, забезпечити баланс між професійними обов'язками адвокатів і вимогами запобігання відмиванню коштів (фінансуванню тероризму): ввести зрозумілі, співмірні правила співпраці з органами фінансового моніторингу, чіткі процедурні гарантії для захисту адвокатської таємниці при виконанні AML-обов'язків та розробити практичні настанови (safe-harbour) і централізовані форми взаємодії з органами публічної адміністрації, щоб не перетворювати AML на механізм ухилення адвоката від обов'язку захисту клієнта;

– по-шосте, удосконалити доступ до безоплатної правової допомоги і клієнтські гарантії: імплементувати механізми ефективної координації між державною системою безоплатної правової допомоги та приватною адвокатурою, зберігши оплату на адекватному рівні та запровадивши

фонд захисту клієнтів (compensation fund) для відшкодування збитків від професійних помилок (запровадити обов'язкове страхування адвокатської відповідальності за можливе завдання шкоди інтересам клієнта); розширити можливості електронного доступу до консультацій і захисту у випадках, коли фізичний доступ ускладнений;

- по-сьоме, продовжити процеси цифровізації адміністративних процедур: зберегти традиційні гарантії, але імплементувати електронні реєстри адвокатів (за прикладом Латвійської Республіки), електронні заяви на допуск, електронні дисциплінарні провадження з дотриманням процедур безпеки даних; забезпечити сумісність реєстрів із європейськими стандартами для полегшення мобільності адвокатів;

- по-восьме, здійснити імплементацію європейських стандартів професійної етики і практик: адаптувати до національної практики Модельний кодекс поведінки CCBE і Latvijas Zvērinātu advokātu Ētikas kodekss (Латвійський кодекс етики присяжних адвокатів в редакції від 12.04.2019 р.) з урахуванням місцевих реалій (особливостей національної правосвідомості та правової культури, правових традицій та звичаїв національної адвокатури), а також розробити практичні посібники щодо суміщення професійної та корпоративної етики (етика для адвокатів, які виступають у ролі зовнішніх і внутрішніх радників);

- по-дев'яте, забезпечити (регламентувати на рівні законів) захист від політичного та силового тиску: запровадити спеціальні кримінально-процесуальні та адміністративні гарантії, які унеможливають необґрунтовані кримінальні переслідування адвокатів за професійну діяльність; крім того, доцільно створити інститут незалежного «адвокатського омбудсмена» або механізм моніторингу (за участю міжнародних експертів) випадків тиску на адвокатів; при цьому доцільно закріпити в законі механізми швидкого реагування на випадки порушення прав адвоката, публічної фіксації та застосування санкцій до посадових осіб, які утискають професійну незалежність;

- по-десяте, забезпечити подальшу міжнародну інтеграцію і мобільність: імплементувати норми про визнання права на тимчасове надання послуг і призначення адвокатів з інших держав ЄС з дотриманням двосторонніх і європейських правил, запозичивши з латвійської практики чіткі адміністративні процедури і критерії допуску іноземних адвокатів [2].

Враховуючи вищезазначене, з метою удосконалення адміністративно-правового регулювання функціонування інституту адвокатури в Україні, в національне законодавство доцільно імплементувати: чіткі процесуальні гарантії адвокатської таємниці і захисту від тиску, збалансовані AML-правила, обов'язкове та гнучке підвищення кваліфікації відповідно до стандартів CCBE, цифрові

сервіси та міждержавне визнання кваліфікацій. Реформування національного законодавства має поєднувати кодифікацію (імплементацию) європейських стандартів (з урахуванням практики Латвії та рекомендацій європейських організацій) з практичними процедурами, які реально знижують корупційні ризики й підвищують довіру суспільства до адвокатської професії.

Література:

1. Latvijas Zvērinātu advokātu Ētikas kodekss (Латвійський кодекс етики присяжних адвокатів в редакції від 12.04.2019 р.). URL: <https://www.advokatura.lv/sites/default/files/2022-01/LZAK%20%C4%93tikas%20kodekss%202019.pdf> (дата звернення: 09.09.2024).
2. Latvijas Republikas Advokatūras likums (Закон про адвокатуру Латвійської Республіки від 27.04.1993 р.). Дата оновлення: 30.04.2021. URL: <https://likumi.lv/ta/id/59283-latvijas-republikas-advokaturas-likums> (дата звернення: 09.09.2024).